

MUNI Law Working Paper Series
David Kosař & Radim Polčák, Co-Editors in Chief

MUNI Law Working Paper 2015.08

Ondřej Málek

**VYBRANÉ DŮSLEDKY JEDNÁNÍ V ROZPORU
S PÉČÍ ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE A JEJICH KOMPARACE**

December 2015/ Prosinec 2015

Masaryk university * Law Faculty * Brno * Czech Republic
MUNI Law Working Paper Series can be found at:
<http://workingpapers.law.muni.cz/content/en/issues/>

All rights reserved.
No part of this paper may be reproduced in any form
without permission of the author.

*

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část tohoto working paperu nesmí být v jakékoliv formě
reprodukována bez souhlasu autora.

MUNI Law Working Paper Series
ISSN 2336-4947 (print)
ISSN 2336-4785 (online)
Copy Editor: Martin Bobák
© Ondřej Málek 2015
Masarykova univerzita,
Právnická fakulta
Veveří 70, Brno 611 70
Česká republika

Abstract

The aim of the work is to analyse the duty of care set to authorized representatives of companies in detail, mainly with its relation to consequences in breaching of the duty that is based on compensation to damages and losses caused by lately brought or non-brought voluntary petition for bankruptcy order. The chosen problem is solved since its theoretical ground, which means comparing its contractual and legal character, and finally comparing its consequences and mainly procedural aspects of liability and duty to compensation for damages. Outcome of such comparison should be comprehensible explanation that shows possibilities not only to creditors and bankruptcy trustees but also to authorized representatives who can end up in position of defendants. The work should help to better understanding of particular institutes.

Keywords

Company, Duty of care, Duty to compensation for damages, Liability of authorized representative, Bankruptcy.

Suggested Citation:

Málek, Ondřej 'Chosen results of breaching of duty of care and their comparison' (2015), MUNI Law Working Paper No. 2015.08, available at: <http://www.law.muni.cz/dokumenty/33359>.

Abstrakt

Cílem této práce je podrobně rozebrat problematiku povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře stanovené členům statutárních orgánů obchodních korporací, a to zejména se vztahem k následkům porušení této povinnosti spočívajícím v povinnosti k náhradě škody nebo jiné újmy způsobené opožděným nebo nepodaným insolvenčním návrhem (§ 99 insolvenčního zákona) a ručením za závazky obchodní korporace (§ 68 zákona o obchodních korporacích). Zvolený problém je řešen již ze svého teoretického východiska, tedy je rozebrán smluvní i zákonný charakter této povinnosti, a následně porovnány důsledky a zejména pak procesní aspekty institut ručení i odpovědnosti statutárního orgánu. Výsledkem takového porovnání má být srozumitelný výklad, který má nejen předestírat možnosti věřitelů a insolvenčních správců obchodních korporací v úpadku, ale i opomíjený pohled pro členy statutárního orgánu, kteří se mohou ocitnout v pozici žalovaných. Práce by tak měla přispět k lepšímu porozumění jednotlivým právním institutům.

Klíčová slova

Obchodní korporace, péče řádného hospodáře, povinnost k náhradě škody, ručení statutárního orgánu, úpadek.

Doporučená citace:

Málek, Ondřej 'Vybrané důsledky jednání v rozporu s péčí řádného hospodáře a jejich komparace' (2015), MUNI Law Working Paper No. 2015.08, dostupné z: <http://www.law.muni.cz/dokumenty/33359>.

Author Contact Details

Ondřej Málek
Student
Faculty of Law, Masaryk University
Brno, Czech Republic

Email: ondrej.malek@mail.muni.cz

Kontakt na autora

Ondřej Málek
Student
Právnická fakulta Masarykovy univerzity
Brno, Česká republika

Email: ondrej.malek@mail.muni.cz

VYBRANÉ DŮSLEDKY JEDNÁNÍ V ROZPORU S PÉČÍ ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE A JEJICH KOMPARACE

Ondřej Málek

Péče řádného hospodáře a pravidlo podnikatelského úsudku	2
Ručení člena statutárního orgánu za závazky obchodní korporace	4
K povinnosti podat insolvenční návrh a odpovědnosti s tím související	6
Procesní otázky sporů o ručení a odpovědnost statutárních orgánů	7
Shrnutí	8
<i>Literatura</i>	9

Rekodifikace soukromého práva s sebou přinesla již hojně diskutované změny povinností statutárních orgánů obchodních korporací v oblasti péče řádného hospodáře¹ a zavedení nové sankce v podobě ručení statutárního orgánu za závazky obchodní korporace dle § 68 zákona o obchodních korporacích. Tyto změny pak mohou mít i určitý vliv na úpravu odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu² způsobené opožděným podáním nebo nepodáním dlužnického insolvenčního návrhu dle § 99 insolvenčního zákona. Ačkoliv jsou ručení a odpovědnost³ statutárního orgánu jako právní instituty vymezeny v odlišných právních předpisech a jsou od sebe i pojmově jednoznačně rozeznatelné, dochází v praxi k řadě problémů spočívající v jejich zaměňování a ztotožňování.⁴ Tyto komplikace dle mého názoru vznikají jednak vlivem chyb zákonodárce, na které se pokusím v této práci poukázat, jakožto i pod vlivem nepozornosti, chybného vnímání podstaty a smyslu těchto právních institutů, jakožto i jejich špatné právní interpretace.⁵

Cílem této práce tak je zejména poskytnout v první řadě srovnání institutu odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu dle § 99 insolvenčního zákona a ručení za závazky obchodní korporace dle § 68 zákona o obchodních korporacích včetně jejich procesních aspektů. Takovéto porovnání by mělo posloužit nejen věřitelům obchodních korporací, ale též statutárním orgánům, kteří mohou být postaveni před nelehký úkol v podobě prokázání, že jednali s péčí řádného hospodáře.⁶ Toto srovnání by mělo vyjít již ze samotného způsobu konstituování péče řádného hospodáře v občanském zákoníku a pravidla podnikatelského úsudku v zákonu o obchodních korporacích, ale také z reakce na konkrétní případy, se kterými jsem se ve své praxi setkal a které ukazují nedostatečné pochopení smyslu těchto dvou právních institutů.

¹ Za tyto změny považuji zejména zavedení pravidla podnikatelského úsudku dle § 51 zákona o obchodních korporacích.

² Rekodifikační předpisy používají místo odpovědnosti za škodu spíše pojem povinnosti k náhradě škody (srov. § 2894 občanského zákoníku).

³ Pro zjednodušení budu v práci používat pojem ručení pro ručení ve smyslu § 68 zákona o obchodních korporacích a odpovědnost pro odpovědnost za škodu nebo jinou újmu dle § 99 insolvenčního zákona.

⁴ Usuzuji tak na základě mé praxe, kdy jsem se opakovaně setkal na straně právních zástupců věřitelů se svévolným zaměňováním a prolínáním těchto institutů.

⁵ Podrobně k problematice odpovědnosti statutárních orgánů doporučuji VÍTEK, Jindřich. *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, 388 s. Autor se v této publikaci podrobně vypořádává s teoretickými otázkami péče řádného hospodáře a jednotlivých sankčních institutů v případě jejího porušení. Nabízí též velmi vhodná srovnání se zahraniční (zejména anglickou) právní úpravou.

⁶ Upozorňuji zde na ust. § 52 odst. 2 zákona o obchodních korporacích, které stanovuje přenos důkazního břemene na statutární orgán.

Péče řádného hospodáře a pravidlo podnikatelského úsudku

První východisko pro pojem péče řádného hospodáře představuje § 159 občanského zákoníku, podle kterého „se každý, kdo přijme funkci člena voleného orgánu právnické osoby, zavazuje, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Má se za to, že jedná nedbale, kdo není této péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky.“ Jde tedy o obecnou právní úpravu, která nedopadá toliko jen na orgány obchodní korporace, ale i na volené orgány jakékoliv právnické osoby. Nicméně již zde jsou patrné základní prvky péče řádného hospodáře, které nalezneme i v úpravě speciální pro potřebu obchodních korporací.

Relativně tvrdý přístup stanovený v obecné úpravě obsažené v § 159 občanského zákoníku může, dle názoru Štenglové a Havla,⁷ vést členy statutárního orgánu k tomu, aby méně riskovali při výkonu své funkce. Na stranu druhou jak vhodně upozorňuje Broulík, může případná majetková odpovědnost spojená s porušením péče řádného hospodáře odradit volený orgán i od jednání ve prospěch obchodní korporace, ačkoliv by takové jednání mohlo být považováno za jednání v rámci běžného podnikatelského rizika.⁸ Zákon o obchodních korporacích proto přistoupil k zavedení možné odchylky obecného pravidla péče řádného hospodáře, a to v podobě pravidla podnikatelského úsudku (*business judgement rule*). Tato odchylka dává statutárním orgánům možnost tzv. „bezpečného zálivu“ (*safe harbour*) a zohledňuje dle mého názoru mimo jiné i přítomné podnikatelské riziko, které není v silách statutárního orgánu eliminovat. Lze tak na pravidlo podnikatelského úsudku nahlížet jako na exkulpační důvod spočívající v prokázání dobré víry.⁹

Jistě je i zásadní zmínit, že povinnost jednat s péčí řádného hospodáře nedopadá jen na statutární orgány, ale i na prokuristu¹⁰ a na likvidátora,¹¹ který za řádný výkon funkce odpovídá stejně jako člen statutárního orgánu.¹² Tato povinnost ovšem již nedopadá na zaměstnance obchodní korporace¹³ a zde by byla na místě odpovědnost za vzniklou škodu způsobenou zaměstnancem zaměstnavateli dle pracovněprávních předpisů.

Zajímavou otázkou, se kterou se lze v odborné literatuře setkat je charakter, na jehož základě je povinnost jednat s péčí řádného hospodáře vůbec vystavěna. Lze se tak setkat se zákonným charakterem těchto povinností,¹⁴ ovšem i s charakterem smluvním.¹⁵ Poslední jmenovaný pohled vychází z povahy poměru, který existuje mezi obchodní korporací a členem jejího statutárního orgánu, u něž je smluvní prvek pochopitelně přítomen. I přesto se ovšem k takovému pohledu nekloním.

⁷ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil in: ŠTENGLOVÁ, Ivana, et al. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 136.

⁸ BROULÍK, Jan. Pravidlo podnikatelského úsudku a riziko. In: *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 6, s. 161-173.

⁹ K tomu viz dále např. BORSÍK, Daniel. Péče řádného hospodáře a pravidlo podnikatelského úsudku bez legend. In: *Obchodněprávní revue*. 2015, č. 7-8, s. 193-205.

¹⁰ § 58 zákona o obchodních korporacích.

¹¹ Toto dovozovala již judikatura k obchodnímu zákoníku (srov. NS 29 Cdo 3028/2009 nebo NS 29 Cdo 2869/2011).

¹² § 193 občanského zákoníku.

¹³ LASÁK, Jan in: LASÁK, Jan et al. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 413.

¹⁴ ŠTENGLOVÁ, HAVEL, op. cit., s. 134.

¹⁵ LASÁK, op. cit., s. 413.

Ačkoliv je evidentně kontraktační prvek přítomen (ať již tak budeme chápat samotné zvolení za člena statutárního orgánu a přijetí této funkce nebo existence smlouvy o výkonu funkce), nelze pominout fakt, že povinnost počínat si jako řádný hospodář nevychází toliko z povinností, které si smluvní strany ujednaly, ale z povahy funkce jako takové a s tím souvisejících povinností vyplývajících ze zákona.

Konstrukci vystavěnou na aplikaci § 2913 občanského zákoníku, kterou nabízí Lasák ve svém komentáři, tedy nepovažuji v daném případě za vhodnou, a to tím spíše, že není ani v moci smluvních stran (tj. obchodní korporace a člena statutárního orgánu), aby tyto povinnosti jakkoliv omezili. Nepopírám tím ovšem smluvní povahu vzniklého poměru, samotné povinnosti související s péčí řádného hospodáře jsou však povinnostmi zákonnými. Vhodnější je tedy z mého pohledu aplikace § 2910 občanského zákoníku¹⁶ vztahujícího se k závazkům z deliktů, kterým dle mého názoru porušení povinnosti péče řádného hospodáře (jako zákonné povinnosti) je.¹⁷ Nedomnívám se ani, že by smluvní specifikace péče řádného hospodáře a souvisejících povinností měla za následek změnu charakteru tohoto institutu ze zákonné na smluvní, ačkoliv smluvní ujednání v této oblasti by možné jistě bylo, a to ať již ve společenské smlouvě nebo ve smlouvě o výkonu funkce.¹⁸ Na porušení smluvní povinnosti by bylo možné usuzovat v případě, kdy by statutárnímu orgánu byly uloženy povinnosti nesouvisející s péčí řádného hospodáře nebo povinnosti postavené zcela nad rámec péče řádného hospodáře v jeho zákonné podobě.

Nemožnost omezení povinností řádného hospodáře je ostatně dána i jejím vlivem ke třetím osobám. Ačkoliv prvotní dopad má porušení takových povinností na obchodní korporaci a následně na její vlastníky, zprostředkovaně dochází i k vlivu na její věřitele, příp. jiné třetí osoby. Tento vliv může být patrný zejména v situaci, kdy se obchodní korporace ocitne v úpadku, a její závazky zůstanou „viset ve vzduchu.“ Jak vhodně upozorňuje Pelikán ve vztahu ke kogentnosti a dispozitivnosti zákona o obchodních korporacích, bylo by neslučitelné s pravidly právního obchodu, aby každý věřitel musel nejdříve prostudovat společenskou smlouvu a zjišťoval úpravu možného poměru mezi korporací a jím.¹⁹ Stejně tak by po takovém věřiteli nebylo možné spravedlivě požadovat, aby ze společenské smlouvy hodnotil rizika vztahující se k obchodnímu poměru s takovou obchodní korporací a zjišťoval míru rizika v případě úpadku takového obchodního partnera.

Výše popsany zákonný charakter péče řádného hospodáře má významný dopad do problematiky, které se budu věnovat dále. V případě, že bychom totiž vystavěli péči řádného hospodáře na smluvní odpovědnosti, byla by taková právní konstrukce dle mého názoru nekompatibilní s pravidlem podnikatelského úsudku. Takovým postupem bychom nezkoumali zavinění jak je tomu v případě deliktů náhrady újmy,²⁰ což by bylo i v rozporu s textem a smyslem jednotlivých sankčních ustanovení.

¹⁶ Shodně též HÁMORSKÁ, Andrea. Povinnost členů orgánů obchodních korporací jednat s péčí řádného hospodáře po rekonstrukci. In: *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 9, s. 250-256.

¹⁷ Z mého pohledu k obdobné situaci, vztahující se ovšem k § 99 InsZ, se staví stejným způsobem i MORAVEC, Tomáš in: HÁSOVÁ, Jiřina, et al. *Insolvenční zákon. Komentář*. 2. vyd. Praha. C. H. Beck, 2014, s. 307.

¹⁸ ŠTENGLOVÁ, HAVEL, op. cit., s. 136.

¹⁹ PELIKÁN, Robert. Kogentní a dispozitivní ustanovení v novém zákonu o obchodních korporacích. In: *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 9, s. 246-250.

²⁰ Komentářová literatura k § 2913 občanského zákoníku doslovně uvádí: „Pravidlo má svoji věcnou, osobní a časovou působnost, která určuje jeho aplikační meze. Vymezení působnosti pravidla je důležité, neboť to, co není subsumováno pod smluvní náhradu újmy, patří do deliktů náhrady újmy, kde se zkoumá zavinění škůdce.“

Hodí se také připomenout, že i na rekodifikaci je nutno nahlížet v rámci určité interpretační návaznosti na obchodní zákoník, a to ačkoliv si jsem vědom toho, že mi bude řada právníků v této věci oponovat. Jsem toho názoru, že i rozsáhlá rekodifikace práva nepředstavuje změnu postojů k právu nebo právním institutům (snad s výjimkou případů, kdy text normy by její adresáty „nutil“ k naprosto odlišnému pojetí daného právního institutu) a nezmění ani právní vědomí společnosti, soudy jakožto i akademická obec tak provádí a budou provádět výklad jednotlivých ustanovení v kontextu určité návaznosti právních předpisů. Smluvní pojetí péče řádného hospodáře by tak představovalo její naprosto obrácené pojetí, pro které navíc ani není legální podklad. Jinými slovy, zákon o obchodních korporacích ani občanský zákoník dle mého názoru nedávají prostor pro takto odlišný interpretační přístup.

Ručení člena statutárního orgánu za závazky obchodní korporace

Jak již bylo nastíněno, rekodifikační předpisy předpokládají i uplatnění sankce v případě porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře, a to obecně v jedné z následujících podob:

1. vydání získaného prospěchu nebo jeho nahrazení v penězích dle § 53 odst. 1 zákona o obchodních korporacích,
2. povinností k náhradě škody dle § 2910 občanského zákoníku,²¹
3. vyloučení člena statutárního orgánu dle § 65 zákona o obchodních korporacích.

Vzhledem k tomu, že zákon o obchodních korporacích nestanovuje jako podmínku těchto tří podob řešení porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře úpadek společnosti (resp. pro případ vyloučení výslovně upravuje vyloučení v režimu insolvenčního řízení i mimo tento režim), je možné je využít kdykoliv během trvání obchodní korporace.

V případech, kdy se obchodní korporace ocitne v úpadku, nabízí zákon o obchodních korporacích další možnosti sankcionování statutárního orgánu:

1. vydání prospěchu získaného na základě smlouvy o výkonu funkce, nebo vydání jiného prospěchu, který obdržel během období 2 let před vydáním rozhodnutí o úpadku dle § 62 zákona o obchodních korporacích,
2. vyloučení člena statutárního orgánu dle § 62 zákona o obchodních korporacích,
3. ručení členů statutárního orgánu za závazky obchodní korporace dle § 68 zákona o obchodních korporacích.

Podrobněji bych se zde věnoval poslední z možností sankcionování statutárního orgánu uvedených výše, tedy ručení člena statutárního orgánu za závazky obchodní korporace, která se nachází v úpadku. V prvé řadě je patrná silnější pozice věřitele ve vymáhání pohledávky, u níž je patrné že nebude uspokojena v rámci insolvenčního řízení. Na stranu druhou nejde o institut, ke kterému by soud mohl přistoupit i bez návrhu, jako je tomu v případě vyloučení člena statutárního orgánu dle § 63 až § 67 zákona o obchodních korporacích. Důvod takového odlišení je dle mého názoru možné spatřovat ve smyslu jednotlivých institutů.

(HRÁDEK, Jiří in: ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, et al. *Občanský zákoník. Komentář*. VI. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1568.)

²¹ Tato vzniklá újma může být též vypořádána smlouvou o vypořádání dle § 53 odst. 3 zákona o obchodních korporacích. V případě, že by ovšem člen voleného orgánu škodu vůbec nenahradil, ačkoliv k tomu byl povinen, může nastoupit institut ručení dle § 159 odst. 3 občanského zákoníku. Je nutné pak striktně rozlišovat mezi institutem ručení dle § 159 odst. 3 občanského zákoníku a institutem ručení dle § 68 zákona o obchodních korporacích – tyto instituty totiž nastoupí jako následek za rozdílných podmínek.

Osobně vnímám v případě vyloučení určitý důraz na ochrannou funkci tohoto institutu (která stojí vedle funkce sankční), tedy že tento institut směřuje i k ochraně veřejného zájmu. Domnívám se, že soud by k takovému kroku měl přistoupit nejen v situaci, kdy statutární orgán nesplnil své povinnosti, ale zejména v případě, kdy by mohlo být patrné, že člen statutárního orgánu se ze své (ne)činnosti dostatečně nepoučil a hrozí, že by se stal opět členem statutárního orgánu jiné obchodní korporace a bylo by zde vážné riziko opětovného zanedbání povinností. Soud se tak stane ochráncem veřejného zájmu a znemožní takovému členovi statutárního orgánu výkon funkce.

Z funkcí, které vnímám v případě vyloučení, je patrné, že je obdobně vnímám i v případě ručení za závazky obchodní korporace, tedy sleduji přítomnost funkce sankční, ovšem funkci ochrannou v tomto institutu nespátřuji, resp. ji spatřuji spíše druhotně a zprostředkovaně (rozhodnutím o ručení za závazek obchodní korporace soud nijak neochrání další třetí osoby; tento institut plní spíše funkci preventivní a má pod hrozbou majetkové sankce vést statutární orgán k dodržování zákona), naproti tomu je zde patrná funkce reparační (vůči věřiteli obchodní korporace v úpadku). U obou institutů je pak patrná i funkce preventivní, jež má členy statutárního orgánu vést k tomu, aby si počínali jako řádný hospodář.

Ručení za závazek obchodní korporace s sebou ovšem může nést i značný zásah do majetkových poměrů člena statutárního orgánu. Zákonodárce tedy přistoupil ke specifikaci podmínek, za kterých je rozhodování o ručení možné:²²

1. bylo rozhodnuto, že obchodní korporace je v úpadku,
2. člen nebo bývalý člen statutárního orgánu obchodní korporace²³ věděl nebo měl a mohl vědět, že je obchodní korporace v hrozícím úpadku,
3. v rozporu s péčí řádného hospodáře člen nebo bývalý člen statutárního orgánu neučinil za účelem jeho odvrácení vše potřebné a rozumně předpokladatelné.

Domnívám se však, že je chybou zákonodárce, když výslovně neupravil možnost omezení výše ručení statutárního orgánu. Sama důvodová zpráva k zákonu o obchodních korporacích v této souvislosti odkazuje na tzv. *wrongful trading*.²⁴ V případě anglické úpravy pak dle čl. 214 odst. 1 *Insolvency Act 1986*²⁵ je soudu dána možnost, aby uložil členovi statutárního orgánu povinnost

²² § 68 zákona o obchodních korporacích.

²³ Do obdobného postavení se ovšem ve smyslu § 76 odst. 3 zákona o obchodních korporacích může dostat i vlivná nebo ovládající osoba. Na výkladové problémy tím způsobené ostatně upozorňují i jiní autoři, např.: ČECH, Petr. Nad několika rekonstrukčními nejasnostmi. In: *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 11-12, s. 324- 329. nebo ČERNÁ, Stanislava. Ještě k ručení vlivné a ovládající osoby za porušení povinnosti odvracet hrozící úpadek. In: *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 6, s. 169-171. Oba autoři shodně upozorňují na odlišnost tuzemské právní úpravy použití některých pravidel i na vlivné a ovládající osoby oproti úpravě zejména britské, ale i francouzské či belgické. Černá zejména upozorňuje, že zahraniční právní úprava nestíhá vlivnou a ovládající osobu „za pasivitu, ale za aktivní ovlivňování exekutivní osoby, aby prodlužovaly k tíži věřitelů zadlužování korporace, či za to, že chybami „stínového řízení“ přispěly k úpadku.“

²⁴ Na toto upozorňuje i BOGUSKÝ, Pavel. Ručení členů statutárního orgánu za dluhy obchodní korporace pro porušení povinnosti usilovat o odvrácení jejího úpadku. In: *Obchodněprávní revue*. 2013, č. 11-12, s. 313-318. V tomto článku se mimo jiné uvádí: „Povinnost členů správní rady k náhradě škody by tedy měla být kompenzační, nikoli sankční povahy. Toto je dle mého názoru největší rozdíl oproti české úpravě, jež jako sankci určuje ručení, tj. akcesorický právní vztah členů statutárního orgánu za splnění dluhů obchodní korporace, a to v neomezeném rozsahu, aniž by jakkoli byla řešena otázka, v jaké míře protiprávní jednání členů statutárního orgánu způsobilo snížení uspokojení věřitelů v insolvenčním řízení. Česká úprava tedy vykazuje sankční charakter, spíše než aby plnila pouze reparační funkci.“

²⁵ „Subject to subsection (3) below, if in the course of the winding up of a company it appears that subsection (2) of this section applies in relation to a person who is or has been a director of the company, the court,

příspěvek stanovenou částku do majetku obchodní korporace, což v důsledku zvýší míru uspokojení přihlášených věřitelů. Je otázkou, proč tedy zákonodárce nerefletoval tuto právní úpravu a ponechal výši ručení neomezenou. Jsem toho názoru, že ne vždy lze usuzovat na neomezenost ručení a soud by měl vždy zvažovat okolnosti úpadku obchodní korporace, důvody, proč člen statutárního orgánu nekonal jak měl, jakožto i k osobním a majetkovým poměrům člena statutárního orgánu vůči němuž žaloba směřuje.

Z textu § 68 odst. 1 zákona o obchodních korporacích je tak patrné, že povinnosti statutárního orgánu je i činit kroky, které předcházejí úpadku obchodní korporace, a v případě, že by úpadek vážně hrozil, činit kroky, které směřují k jeho odvrácení. Tyto kroky pak musí nést prvek potřebnosti a prvek očekávatelnosti takových kroků. Půjde tedy typicky o úsporná opatření směřující k odvrácení úpadku, vyjednávání s věřiteli o splatnosti závazků nebo povolání krizového managementu za účelem odvrácení úpadku.

Ačkoliv se všechny výše uvedené povinnosti i následky jejich porušení mohou zdát tvrdé, soudy by měly k těmto povinnostem přistupovat zdrženlivě, neboť jejich úkolem zcela jistě není přezkoumávat podnikatelská rozhodnutí (tedy nemá jít o přezkum věcný), nýbrž ověřovat rozhodovací proces.²⁶ Tím spíše s ohledem na existenci podnikatelského rizika, jehož odstranění není v moci statutárního orgánu. Jak vhodně upozorňuje Lasák ve svém komentáři, i zde platí, že po bitvě je každý generál. Zpětné hodnocení jednotlivých rozhodnutí a jejich případná „rekonstrukce“ v soudní síni je tak věc extrémně složitá až nemožná.²⁷

K povinnosti podat insolvenční návrh a odpovědnosti s tím související

Samotná péče řádného hospodáře v sobě zahrnuje mnoho dílčích povinností, které zákonodárce nemůže vystihnout, ale budou pod její fiduciární povinnosti obecně subsumovatelné. S ohledem na koncept tohoto článku ovšem považuji za podstatné širěji zmínit povinnost, kterou právní norma explicitně obsahuje, tedy, že pod pojem povinnosti řádného hospodáře spadají i okolnosti vztahující se k úpadku nebo hrozícímu úpadku obchodní korporace.²⁸

Obvyklým problémem úpadku právnických osob a fyzických osob – podnikatelů je dlužníkem opožděně podaný nebo vůbec nepodaný insolvenční návrh, ačkoliv je povinen tak učinit dle § 98 odst. 1 insolvenčního zákona.²⁹ Dle § 98 odst. 2 insolvenčního zákona se tato povinnost pak vztahuje i na jejich zástupce, statutární orgány a likvidátora.

V případě nesplnění povinnosti podat insolvenční návrh zde opět může dle § 99 odst. 1 insolvenčního zákona nastoupit sankce, a to v podobě odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu způsobené porušením této povinnosti. Za zmínku jistě stojí i ustanovení § 99 odst. 3

on the application of the liquidator, may declare that that person is to be liable to make such contribution (if any) to the company's assets as the court thinks proper.“

²⁶ „...účelem pravidla podnikatelského úsudku je chránit autoritu správního orgánu činit podnikatelská rozhodnutí.“ (DOOLEY, M. P. Two Models of Corporate Governance. In: *The Business Lawyer*. 1992, č. 2, s. 470. cit podle BORSÍK, Daniel. Péče řádného hospodáře a pravidlo podnikatelského úsudku bez legend. In: *Obchodněprávní revue*. 2015, č. 7-8, s. 195.)

²⁷ LASÁK, op. cit., s. 415.

²⁸ § 65 a § 68 zákona o obchodních korporacích.

²⁹ ŽIŽLAVSKÝ, Michal. Odpovědnost manažerů za opožděné podání insolvenčního návrhu po 1. lednu 2012. In: *Bulletin advokacie*. 2011, č. 11, s. 36-40.

insolvenčního zákona, které taxativně omezuje liberační důvody pouze v případech prokáže-li se, že:

1. porušení povinnosti podat insolvenční návrh nemělo vliv na rozsah částky určené k uspokojení pohledávky přihlášené věřitelem v insolvenčním řízení,
2. tuto povinnost osoba, která měla podat insolvenční návrh, nesplnila vzhledem ke skutečnostem, které nastaly nezávisle na její vůli a které nemohla odvrátit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze po ní spravedlivě požadovat.

Z výše uvedeného plyne nezbytnost existence škody a jejího vyčíslení. Musí tedy dojít nejen ke stanovení okamžiku,³⁰ kdy byla obchodní korporace, resp. její zástupci, povinni podat insolvenční návrh, ale také ke zjištění, v jaké míře a zda-li vůbec, došlo ke snížení míry uspokojení věřitele vlivem takovéto nečinnosti obchodní korporace, resp. jejích zástupců. Výši, v jaké došlo k faktickému snížení uspokojení přihlášeného věřitele, dojde zpravidla až po skončení insolvenčního řízení.³¹

I v případě rozhodování o odpovědnosti statutárního orgánu dle § 99 insolvenčního zákona se uplatní obrácené důkazní břemeno vyjádřené v § 52 odst. 2 zákona o obchodních korporacích, neboť jde nepopíratelně o posouzení, zda člen orgánu obchodní korporace jednal s péčí řádného hospodáře; nadto lze obrácení důkazního břemene dovodit i z § 99 odst. 3 insolvenčního zákona. Nelze ovšem dovozovat, že by zde postačoval pouhý návrh, aby insolvenční soud rozhodoval o odpovědnosti statutárního orgánu. Žalobce musí být přinejmenším schopen unést břemeno tvrzení a musí tak být schopen poukázat na konkrétní případy, kdy si člen statutárního orgánu nepočínal s péčí řádného hospodáře, aby byl tento žalovaný člen statutárního orgánu schopen prokazovat, že s péčí řádného hospodáře jednal. Na žalobci je také, aby tvrdil skutečnosti a navrhl důkazy k prokázání příčinné souvislosti mezi porušením péče řádného hospodáře statutárním orgánem a vznikem škody.³²

Procesní otázky sporů o ručení a odpovědnost statutárních orgánů

Ačkoliv se otázka věcné příslušnosti soudu k rozhodování o ručení nebo odpovědnosti statutárního orgánu může zdát jednoznačná, v praxi dochází k mnohým problémům, které nejsou jednotně schopny řešit ani soudy³³ a ani Nejvyšší soud nepřinesl sjednocení rozhodovací praxe.

Pro potřebu věcné příslušnosti soudu je nezbytné se krátce zabývat procesně legitimovanými osobami pro rozhodnutí o ručení statutárního orgánu. V případě ručení statutárního orgánu dle § 68 zákona o obchodních korporacích jsou procesně legitimovanými insolvenční správce a věřitelé obchodní korporace, a to včetně věřitelů nepřihlášených v insolvenčním řízení.³⁴ Je velkou otázkou, z jakého důvodu zahrnul zákonodárce mezi procesně legitimované osoby i insolvenčního správce, neboť ručení dle § 68 zákona o obchodních korporacích nic nepřinese majetkové podstatě a naopak ji spíše zatíží náklady vzniklými s takovým řízením. Stejně tak není například vůbec řešeno procesní postavení věřitelů, v jejichž

³⁰ K tomu např. NS 32 Cdo 2484/2012.

³¹ KOZÁK, Jan in KOZÁK, Jan, et al. *Insolvenční zákon a předpisy související. Komentář*. 2. vyd. Praha. Wolters Kluwer, 2013, s. 219-220.

³² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 11. 2014, sp. zn. 7 Cmo 311/2013 in *Obchodněprávní revue*, 2015, č. 6., str. 172-174.

³³ Např. NS 32 Cdo 683/2008 rozhodoval krajský soud, zatímco NS 23 Cdo 4194/2008 rozhodoval okresní soud.

³⁴ Dovození tak s ohledem na absenci takového požadavku v zákoně o obchodních korporacích.

prospěch by ručení navržené insolvenčním správcem mělo vzniknout.³⁵ Jinými slovy, insolvenční správce z povahy věci nemá zájem na tom, zda o sankčním ručení bude rozhodnuto a jak. Lze tak usuzovat na legislativní chybu zařazení insolvenčního správce mezi procesně legitimované osoby.

V případě, že je žalobcem insolvenční správce, vydá soud nejspíše výrok zakládající ručení, od kterého mohou jednotliví věřitelé své právo odvodit (nedojde tak k bezprostřednímu nabytí exekučního titulu) – budou tedy nuceni vždy samostatně žalovat. V případě, že bude žalobcem věřitel, bude se rozhodovat o výroku zakládajícím ručení, který může být spojen i s výrokem na splnění ve prospěch žalujícího věřitele.³⁶ Věřitelé ve výsledku budou muset v každém individuálním případě žalovat samostatně. Nejde tak o automatické ručení za všechny závazky vůči všem věřitelům, ale o ručení individuální, vztahující se ke každému věřiteli zvlášť.³⁷

V případě, že by byl žalobcem insolvenční správce, jde o spor mezi členy orgánu obchodní korporace, a ve smyslu § 9 odst. 2 písm. f) občanského soudního řádu je věcně příslušným soudem krajský soud. Je nutno ovšem připomenout, že nejde o incidenční spor dle insolvenčního zákona a neměl by tento spor být projednáván v rámci insolvenčního řízení nebo insolvenčním soudem. Tento rozdíl je patrný i ze striktního rozlišování pojmu „soud“ a „insolvenční soud“ v zákoně o obchodních korporacích (srov. § 64 a § 68 zákona o obchodních korporacích).

Méně jednoznačná situace nastává v okamžiku, kdy je žalobcem věřitel (bez rozdílu, zda žaluje bez předchozího výroku o ručení na základě žaloby insolvenčního správce nebo na základě takového výroku). Dle názoru Alexandera je i v případě, kdy je žalobcem věřitel, věcně příslušný krajský soud,³⁸ svůj názor už ovšem neopírá o konkrétním ustanovením občanského soudního řádu.³⁹ Jsem tak názoru opačného a věřitelé by se měli obracet na okresní soudy ve smyslu § 9 odst. 1 občanského soudního řádu, neboť jejich žaloba z mého pohledu není podřaditelná pod žádnou z kategorií v § 9 odst. 2 občanského soudního řádu.⁴⁰ Dle mého názoru právě nejednoznačnost praxe i komentářové literatury přispívá ke zmatečnosti celé problematiky.

V případě odpovědnosti statutárního orgánu za škodu vzniklou věřiteli je pak evidentní, že věcně příslušným bude krajský soud, a to ve smyslu § 7a insolvenčního zákona, který takové spory explicitně zmiňuje.

Shrnutí

Z výše uvedeného jsou tak patrné již prvotní rozdíly i podobnosti v institutu ručení statutárního orgánu obchodní korporace v případě jednání v rozporu s péčí řádného hospodáře

³⁵ ŘEHÁČEK, O., VRBA, M. Nová úprava obchodních korporací a některé její souvislosti s insolvenčním právem. In: *Právní rozhledy*. 2012, č. 10, s. 360-366.

³⁶ ALEXANDER, Juraj in ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. Praha. C. H. Beck, 2013, s. 582.

³⁷ Toto ostatně nevyplývá pouze z textu § 68 zákona o obchodních korporacích, ale i, jak uvádí Winterová, platí, že „se vždy v řízení rozhoduje o právech a povinnostech těchto účastníků – nikdy ne o právech a povinnostech jiných osob nebo snad o právech a povinnostech obecně, abstraktně, bez vztahu ke konkrétním osobám. Takovýto přístup by byl civilnímu procesu zcela cizí.“ (WINTEROVÁ, Alena in WINTEROVÁ, Alena, et al. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. vyd. Praha: Leges, 2015, s. 128 a násl.)

³⁸ ALEXANDER, op. cit., s. 582.

³⁹ Domnívám se, že tak snad mohl dovozovat ze znění § 9a insolvenčního zákona, který ovšem hovoří o věcné příslušnosti krajského soudu ve sporech o náhradu škody nebo jiné újmy, která vznikla porušením povinnosti podat insolvenční návrh.

⁴⁰ V obecnější rovině shodně i BOGUSKÝ, op. cit., s. 313-318.

dle zákona o obchodních korporacích a odpovědností za opožděné podání nebo nepodání insolvenčního návrhu dle insolvenčního zákona. Jak vidno, je možné je spatřovat již v samotné rozdílné terminologii, která by měla jako první vůbec zavdat opodstatněný důvod se zabývat tímto rozdílem – tedy užití pojmu ručení v případě § 68 zákona o obchodních korporacích a odpovědnosti v případě § 99 insolvenčního zákona. Rozdílnost je pak i v samotném rozsahu – zatímco ručení představuje ručení za závazek v celého jeho výši, povinnost k náhradě škody nebo jiné újmy je omezena jejich prokázanou výší.

Rozdíl z pohledu procesního spatřuji zejména v příslušnosti soudů, která vyplývá z rozdílných procesních předpisů. Zatímco pro ručení dle zákona o obchodních korporacích se bude postupovat dle občanského soudního řádu, odpovědnost dle insolvenčního zákona nenabízí jinou možnost než užití procesních pravidel insolvenčního řízení dle insolvenčního zákona se subsidiárním užitím občanského soudního řádu.⁴¹ Tato procesní pravidla se pak pochopitelně uplatní i na věcnou příslušnost soudů.

Odborná literatura se doposud příliš nezabývala konkrétními podmínkami, za kterých může soud o odpovědnosti nebo ručení rozhodovat, ani jakým způsobem by měl žalobce svůj nárok vznést a žalovaný se proti němu bránit. Osobně se domnívám, že zmíněný názor vycházející z rozsudku Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 7 Cmo 311/2013, je aplikovatelný nejen na odpovědnost ale i na ručení statutárního orgánu. Žalobce by tak i zde měl unést břemeno tvrzení a měl by být schopen ve svém návrhu uvést konkrétní skutečnosti představující porušení péče řádného hospodáře, jakožto by měl být i schopen nalézt kauzální nexus vůči úpadku obchodní korporace a tento dokázat. Až na základě takovýchto konkrétních tvrzení se totiž může statutární orgán účinně bránit a nést důkazní břemeno, že s péčí řádného hospodáře jednal.

Velkou otázkou je, jak soudy přistoupí k omezení výše ručení nebo povinnosti k náhradě škody nebo jiné újmy nebo k ní bude statutární orgán povinen vždy v plné výši. Osobně se domnívám, že usuzovat na neomezenou výši by bylo chybné a soud by tak měl buď přihlédnout k okolnostem konkrétního případu a k osobě žalovaného (tj. statutárního orgánu), případně by měla být dána možnost statutárního orgánu soudu navrhnout přiměřené snížení povinnosti. Aplikace § 2953 občanského zákoníku umožňujícího, aby soud přihlédl právě ke zmiňovaným osobním a majetkovým poměrům škudce, jakožto i k poměrům poškozeného, se mi ovšem v případě ručení (na rozdíl od odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu dle insolvenčního zákona) jeví jako problematická. Zejména v případě ručení za závazek v celé jeho neuspokojené výši by ovšem mohlo jít o zásah do majetkové i osobní sféry rušitele v tak enormní výši, že by úhrada takového závazku nemohla být v jeho celoživotních silách a je otázkou, zda-li by bylo možné ji po něm vůbec spravedlivě požadovat. Tím spíše, že i věřitel, zejména jde-li o podnikatele, musí počítat s kreditním rizikem a být schopen jej nést.

Literatura

- [1] HÁSOVÁ, Jiřina et al. *Insolvenční zákon. Komentář*. 2. vyd. Praha. C. H. Beck, 2014, 1504 s. ISBN: 978-80-7400-555-8.
- [2] LASÁK, Jan et al. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. I. díl. Praha. Wolters Kluwer, 2014, 1608 s. ISBN: 978-80-7478-537-5.

⁴¹ § 7 insolvenčního zákona.

- [3] KOZÁK, Jan, et al. *Insolvenční zákon a předpisy související. Komentář*. 2. vyd. Praha. Wolters Kluwer, 2013, 1272 s. ISBN: 978-80-7357-243-3.
- [4] ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. Praha. C. H. Beck, 2013, 994 s. ISBN: 978-80-7400-480-3.
- [5] ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, et al. *Občanský zákoník. Komentář*. VI. díl. Praha. Wolters Kluwer, 2014, 2046 s. ISBN: 978-80-7478-369-2.
- [6] VÍTEK, Jindřich. *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, 388 s. ISBN: 978-80-7357-862-6.
- [7] WINTEROVÁ, Alena, et al. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. vyd. Praha: Leges, 2015, 621 s. ISBN: 978-80-7502-076-5.
- [8] BOGUSKÝ, Pavel. Ručení členů statutárního orgánu za dluhy obchodní korporace pro porušení povinnosti usilovat o odvrácení jejího úpadku. In: *Obchodněprávní revue*. 2013, č. 11-12, s. 313-318. ISSN: 1803-6554.
- [9] BORSÍK, Daniel. Péče řádného hospodáře a pravidlo podnikatelského úsudku bez legend. In: *Obchodněprávní revue*. 2015, č. 7-8, s. 193-205. ISSN: 1803-6554.
- [10] ČECH, Petr. Nad několika rekodifikačními nejasnostmi. In: *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 11-12, s. 324- 329. ISSN: 1803-6554.
- [11] ČERNÁ, Stanislava. Ještě k ručení vlivné a ovládající osoby za porušení povinnosti odvracet hrozící úpadek. In: *Obchodněprávní revue*. 2013, č. 6, s. 169-171. ISSN: 1803-6554.
- [12] HÁMORSKÁ, Andrea. Povinnost členů orgánů obchodních korporací jednat s péčí řádného hospodáře po rekodifikaci. In: *Obchodněprávní revue*. 2012, 9, s. 250-256. ISSN:1803-6554.
- [13] PELIKÁN, Robert. Kogentní a dispozitivní ustanovení v novém zákonu o obchodních korporacích. In: *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 9, s. 246-250. ISSN:1803-6554.
- [14] ŘEHÁČEK, O., VRBA, M. Nová úprava obchodních korporací a některé její souvislosti s insolvenčním právem. In: *Právní rozhledy*. 2012, č. 10, s. 360-366. ISSN: 1210-6410.
- [15] ŽIŽLAVSKÝ, Michal. Odpovědnost manažerů za opožděné podání insolvenčního návrhu po 1. lednu 2012. In: *Bulletin advokacie*. 2011, č. 11, s. 36-40. ISSN: 1210-6348.
- [16] Zákon č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). In: *Beck-online* [online právní informační systém]. C. H. Beck [cit. 25. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqga3f6mjygiwtemq>
- [17] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Beck-online* [online právní informační systém]. C. H. Beck [cit. 25. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqgez6obzfyua>
- [18] Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (o obchodních korporacích). In: *Beck-online* [online právní informační systém]. C. H. Beck [cit. 25. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqgez6ojqfyua>
- [19] SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ VELKÉ BRITÁNIE A SEVERNÍHO IRSKA. Insolvency Act 1986, ve znění pozdějších předpisů. In: *Legislation.gov.uk* [online]. Her Majesty's Stationery Office [cit. 25. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>
- [20] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2008, sp. zn. 32 Cdo 683/2008. *Nejvyšší soud ČR* [online]. Nejvyšší soud ČR, 2010 [cit. 25. 1. 2016]. Dostupný z: http://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/8CCF042BEF2B92DEC1257A4E006ACAC1?openDocument&Highlight=0,
- [21] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2009, sp. zn. 23 Cdo 4194/2008. *Nejvyšší soud ČR* [online]. Nejvyšší soud ČR, 2010 [cit. 25. 1. 2016]. Dostupný z: http://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/ECB0EE3F11212A72C1257A4E00693625?openDocument&Highlight=0,

- [22] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. 29 Cdo 3028/2009. *Nejvyšší soud ČR* [online]. Nejvyšší soud ČR, 2010 [cit. 25. 1. 2016]. Dostupné z: http://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/110A6C19EB66C95CC1257A4E00688043?openDocument&Highlight=0.
- [23] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2869/2011. *Nejvyšší soud ČR* [online]. Nejvyšší soud ČR, 2010 [cit. 25. 1. 2016]. Dostupný z: http://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/E781EFC49121394FC1257BEA0043E1E3?openDocument&Highlight=0.
- [24] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2013, sp. zn. 32 Cdo 2484/2012. *Nejvyšší soud ČR* [online]. Nejvyšší soud ČR, 2010 [cit. 25. 1. 2016]. Dostupný z: http://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/F5E625FBA1050934C1257C52004DF6A4?openDocument&Highlight=0.
- [25] Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 11. 2014, sp. zn. 7 Cmo 311/2013. In: *Obchodněprávní revue*, 2015, č. 6., str. 172-174. ISSN:1803-6554.

* * *